

Az erdélyi és a magyarországi románok

**Magyarországi kisebbségek:
nemzeti, nemzetiségi és vallási közösségek**

Sorozatszerkesztők:
L. Balogh Béni, Majtényi György,
Mikó Zsuzsanna, Szabó Csaba

Az erdélyi és a magyarországi románok

A dokumentumokat válogatta, szerkesztette,
a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta:

Ábrahám Barna

I. kötet

A KEZDETEKTŐL A NAGY HÁBORÚIG

Magyar Nemzeti Levéltár
Budapest, 2022

Lektorálta: Szász Zoltán

© Magyar Nemzeti Levéltár, 2022

© Ábrahám Barna, 2022

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával

A kézirat megszületését támogatta a „Contrasting Romanian and Hungarian histories (on the anatomy of the great debates)” című, 128151. sz. nemzetközi OTKA-pályázat.

ISSN 2732-1525

ISBN 978-963-631-323-4 összkiadás

ISBN 978-963-631-324-1

Kiadja a Magyar Nemzeti Levéltár

A kiadásért felel dr. habil. Szabó Csaba főigazgató

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát is

Felelős szerkesztő: L. Balogh Béni, Majtényi György

Borítóterv: Nagy Attila

Nyomdai előkészítés: Máté István

Nyomdai kivitelezés: Fellini Kft.

Felelős vezető: Marosi Attila

Tartalomjegyzék

Románok Erdélyben és a szűkebb Magyarországon	11
A középkor évszázadai	12
Az Erdélyi Fejedelemség kora: alávetés és felemelés	15
A Habsburgok fejedelemsége: katolicizmus és császárkultusz	19
Egyenjogúsító abszolutizmus, beolvastzó kiegyezés	25
Az elszakadás heteiben	32
Összefoglaló: Észak-Erdély 1940–1944	34
Románként a trianoni határokon belül	38
A források jellege és a közlés módja	43

FORRÁSOK

RÉGI ÍRÓK RÉGI ROMÁNOKRÓL

1. Anonymus elképzelése Gyalu seregének Tétény általi legyőzéséről, Erdőntúl birtokbavételéről, 1270-es évek első fele .....
2. Antonio Bonfini a románok, illetve Hunyadi János származásáról, 1490 körül ..
3. Heltai Gáspár a románok eredetéről és Hunyadi János származásáról, 1575 ....
4. Kovacsóczy Farkas a románok eredetéről és lesüllyedt állapotáról, 1584 .....
5. Petru Maior Dacia meghódításáról és a románság eredetéről, 1812 .....

A ROMÁN LÉLEK

6. A románok eredete és méltatása Oláh Miklós nemesi diplomájában, 1548 .....
7. Mátyási József verse a román lányok szépségéről és erényeiről, 1798 .....
8. Grigoriu Moldovan a románság lelki alkatáról, 1897 .....
9. A polgárosodó román falu felmutatása, 1905 .....

TÖRVÉNYES BEILLESZKEDÉS

10. III. András engedélye Ákos nembéli Györke fia Sándornak románok telepítésére, 1292. június 16. ....
11. III. András rendelete arról, hogy a nemesek és mások birtokain tartózkodó összes románt vigyék át a Székes nevű királyi prédiúra, 1293. november 7. ....
12. I. Lajos nemesi jogú birtokadománya Gyula fia Drágos részére, 1360. március 20. ....
13. I. Lajos dekrétuma a román kenézek és közrendűek státusáról, Torda, 1366. június 28. ....

14. A szebenszéki szászok és a szelistyei románok fegyverszüneti egyezménye,
Kereszténysziget, 1383. január 13. 73
15. A Gyulafehérvári Biblia előszava, 1648 75

A ROMÁN NÉP FELÜLRŐL NÉZVE

16. Forgách Ferenc elítélő véleménye Oláh Miklósról és általában a románokról,
1570 körül 77
17. Nemesi gúnydal a román parasztságról, 19. század eleje 78
18. Wesselényi Miklós a román parasztság szükséges felemeléséről, 1843 79
19. Havasalföldön élő román tanár elítélő álláspontja az erdélyi magyar uralomról,
1841 82
20. Hatvani Imre kiállása a románság felemeléséért, 1848. május 83
21. Jósika Miklós állásfoglalása a románok negyedik nemzetté emelése ellen,
1848. július 15. 86
22. A magyar országgyűlés román képviselőinek válasza Jósika Miklós cikkére,
Brassó, 1848. augusztus 9. 88

TÖRVÉNYES TÁVOLTARTÁS

23. A nemesség, a szászok és a székelyek egyezségének megújítása, Torda,
1438. február 6. 93
24. Törvénycikk a románok (általában a parasztok) fegyverviselésének és lovon
járásának tilalmáról, 1638 94
25. Törvénycikk a román papok jobbágyi státusáról, 1639 95
26. Törvénycikk arról, hogy a román püspök tanulatlan jobbágyokat nem
szentelhet pappá, 1642 95
27. Törvénycikk a román papok státusának meghatározásáról, 1653 96
28. Törvénycikk arról, hogy a románok ne kényszerítsék másokra vallási
előírásukat, 1653 98

A KATOLIKUS UNIÓ FEGYVERÉVEL

29. I. Lipót diplomája a katolikus románok státusáról, 1701. március 19. 99
30. Cserei Mihály kritikus nézetei a románok vallási uniójáról, 18. század eleje ... 104
31. Inocențiu Micu-Klein püspök kérvénye az Udvarhoz a román nemzet
egyenjogúsítása érdekében, 1735. március 8. 108
32. Az erdélyi Gubernium kritikus álláspontja a románok vallási unióját illetően,
1735. március 17. 109

33. Az erdélyi diéta a katolikus unióból eredő jogoknak a közrendű románokra való kiterjesztése ellen, 1744	110
34. Nemesi álláspont a katolikus unióról és a román mozgalmakról, 1760–1784	111
35. A románság felségfolyamodványa egyenjogú helyzetének visszaállítása érdekében, 1791. március 11.	117

„HÓRA ÉS KLOSKA PÓRHADA” – KIZÁRÓ NÉZŐPONTOK

36. A Zaránd megyei felkelő parasztok Hunyad vármegyéhez intézett ultimátuma, Marossolymos, 1784. november 11.	122
37. A Iuon Horea és Cloșca által vezetett sereg nyilatkozata a felkelés okairól, Boroskrakkó, 1784. november 10–12.	125
38. Horea nevében szerzett propagandisztikus helyzetdal, 1785	127

KINEK A FORRADALMA?

39. A Gazeta de Transilvania cikke Erdély és Magyarország uniójának kérdéséről, Brassó, 1848. március 22.	128
40. Simion Bărnuțiu felhívása az Unió kérdésében az erdélyi románokhoz, Nagyszében, 1848. március 24.	130
41. Gheorghe Barițiu programcikke a nemzeti jogok kérdésében, Brassó, 1848. április 5–19.	133
42. A nagyváradi román ifjúság felhívása a román–magyar összefogás érdekében, 1848. május 9.	137
43. Simion Bărnuțiu beszéde az első nemzetgyűlés előnapján, Balázsfalva, 1848. május 14.	138
44. Az erdélyi románok nemzeti gyűlésének határozatai, Balázsfalva, 1848. május 15.	140
45. Az ortodox hiten lévő magyarországi románok petíciója a Batthyány-kormányhoz, Pest, 1848. május 9/21.	143
46. Eftimie Murgu és Aloisiu Vlad beszámolója a lugosi népgyűlésről és a szerb fegyveres veszélyről, Pest, 1848. július 13.	146
47. Szemere Bertalan álláspontja a magyar–román sorsközösségről, Pest, 1848. augusztus 26.	149
48. Kossuth Lajos állásfoglalása a nemzetiségi autonómiák ellen és a szükséges magyar–román összefogásról, Pest, 1848. augusztus 26.	151
49. Eftimie Murgu törvényjavaslata a román polgárok egyházi jogairól, Pest, 1848. augusztus 26.	153

50. Dózsa Dániel cikke a román vezetők kétértelmű magatartásáról és a szükséges magyar–román együttműködésről, Kolozsvár, 1848. szeptember 5.	153
51. Az erdélyi unióbizottmány törvényjavaslata a román nemzet jogairól, Pest, 1848. szeptember 27.	155
52. Az erdélyi románság szakítása a magyar kormánnyal, lojalitása a császári hatalom szervei felé, Balázsfalva, 1848. szeptember 25.	158
53. A Honvédelmi Bizottmány ultimátuma a felkelt erdélyi románokhoz, Pest, 1848. október 10.	161
54. Bem József kiáltványa a jogegyenlőségről és a nem magyarok nyelvi–nemzeti jogairól, Nagyvárad, 1848. december 6.	164
55. Andrei Şaguna petíciója az uralkodóhoz önálló román koronataromány kialakítása érdekében, Olmütz, 1849. február 25.	165
56. Bem József kiáltványa a magyar–szász–román megbékélés érdekében, Nagyszeben, 1849. március 12.	166
57. Cezar Bolliac a magyar–román megbékélésért, Brassó, 1849. március 25.	167
58. Alexandru Buda képviselő a kamarilla, a magyar és a román politika felelősségéről, Debrecen, 1849. április 24.	168
59. Kossuth Lajos levele Ioan Dragoşhoz a román felkelőkkel kötendő béke feltételeiről, Debrecen, 1849. április 26.	170
60. Nicolae Bălcescu erőfeszítései a megbékélés érdekében, 1849. május–július . . .	175
61. Ioan Gozman levele Avram Iancuhoz a megbékélés érdekében, Vaskó, 1849. június 21.	179
62. A magyarok és az erdélyi románok között kötendő békeegyezmény tervezete, Szeged, 1849. július 14.	181

HARCBAN A TÖRVÉNYES NEMZETI LÉTÉRT

63. A nagyszebeni országgyűlés által megszavazott törvény a románság nemzeti és vallási egyenjogúságáról, Nagyszeben, 1863. szeptember 7.	184
64. A nagyszebeni országgyűlés által megszavazott törvény a három országos nyelv használatáról, Nagyszeben, 1863. szeptember 29.	185
65. A román és szerb országgyűlési képviselők nemzetiségi törvényjavaslata, Pest, 1867. febr. 11.	187
66. A román értelmiség tiltakozása az Unió és a pesti országgyűlés illetékessége ellen, Balázsfalva, 1868. május 15.	189
67. Az önálló erdélyi román ortodox egyházszervezet létrehozása és a román–szerb egyházi viszony rendezése, 1868. június 24.	191

68. Elutasító román álláspont a többségi nemzetiségi törvényjavaslat vitájában, Pest, 1868. november 28.	193
69. Az erdélyi románok politikai passzivitásának kimondása, Szerdahely, 1869. április 7.	195
70. A Román Nemzeti Párt programja, Nagyszeben, 1881. május 14.	196
71. Az uralkodóhoz címzett emlékirat a románság társadalmi és nemzeti sérelemeiről, Nagyszeben, 1892. március 26.	198
72. Az erdélyi szabadelvű kormányajtó közleménye a román Memorandumról, Kolozsvár, 1892. június 2.	206
73. A román, szlovák és szerb vezetés tiltakozása a magyar állameszme ellen, Budapest, 1896. április 30.	207
74. Ștefan Cicio Pop képviselőházi beszéde a nemzetiség- és Románia-ellenes közhangulatról, Budapest, 1913. december 5.	212
Személynévmutató	215

